כיתה ח' | עברית ולשון | שיעור 3 מתוך 3 | 45 דק' | מתאים לממלכתי ולממלכתי-דתי

התפקיד הרטורי: מי אחראי ומי מוסתר

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יסבירו כיצד השמטת העושה משנה את פירוש הטקסט
- התלמידים ינתחו משפטים מנוסחים בפעיל ובסביל וישערו את המטרה
- התלמידים ינסחו מחדש משפט כדי להדגיש אחריות או כדי להסתיר אותה

📖 הסבר למורה

הבחירה בין פעיל לסביל משנה את מה שהקורא מבין. "שגיאה נעשתה" אינה מגדירה מי טעה; "המנהל טעה" כן. סביל מתאים כשהעושה לא ידוע, לא חשוב, או כשרוצים להתמקד בתוצאה: "הגשר נבנה ב-1950". אך לפעמים סביל מטשטש אחריות: "טעויות בוצעו". לכן אפשר לשאול על כל טקסט: מה הכותב בחר לא לומר? כאן אין תשובה אחת נכונה, אך יש נימוק מבוסס על המשפט.

👩‍🏫 פעילות בכיתה

1. פתיחה: שני משפטים על אותו אירוע: "הכדור שבר את החלון" / "החלון נשבר". מה מבינים כל פעם?
2. ניתוח זוגות משפטים (משפטים שהמורה מנסח): פעיל מול סביל. מה הכותב מדגיש?
3. קבוצות: כתיבת הודעה קצרה של בית ספר על אירוע (למשל שינוי בלוח) בפעיל ובסביל. מה נשמע שונה?
4. דיון: מתי סביל הוא בחירה סבירה, ומתי הוא מסתיר אחריות?
5. סיכום: כל תלמיד כותב כלל לכותב: מתי אבחר בסביל.

💡 הערות למורה

לא כל סביל מטשטש אחריות, והיחידה אינה מלמדת שסביל הוא רע. יש להשתמש במשפטי דוגמה שהמורה מנסח בעצמו ולא להציג משפטים מעיתונות קיימת. תמיכה: טבלת משפטים. העמקה: ניתוח כותרת עיתון שהמורה בוחר מעצמו.

📝 בדף העבודה

פעיל וסביל בטקסט: 6 שאלות, ומחוון בעמוד השני.

מחוון: פעיל וסביל בטקסט

1. א. נעשתה שגיאה בחישוב.
2. דוגמה: המנהל טעה בחישוב / הצוות שגה בחישוב. מלא (2): עושה מוזכר ומשפט תקין.
3. "הגשר נבנה ב-1950": סביר, המידע על התוצאה והזמן, וקשה לציין עושה. "טעויות בוצעו": מטשטש אחריות כי לא ברור מי טעה והמשפט מדבר בלי עושה. מלא (5): שני משפטים (2) + שני נימוקים (3).
4. מלא (5): הודעה פעילה (1) + סבילה (1) + שני משפטים תקינים (1) + הסבר הבדל הדגשה (2).
5. מצבים אפשריים: העושה לא ידוע; העושה לא חשוב; רוצים להתמקד בתוצאה. מלא (4): שני מצבים (2) + שתי דוגמאות (2).
6. תשובה פתוחה. מלא (4): עמדה (1) + שתי דוגמאות (2) + נימוק (1). אין עמדה אחת נכונה.